

*Eser Tanıtımı-İnceleme**Hem Kitap Hem Film: “Bir Halk Düşmanı”**A Book and A Movie: “An Enemy of the People”***Bülent Kılıç** *Prof. Dr., Dokuz Eylül Üniversitesi Tıp Fakültesi, Halk Sağlığı Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye***Öz**

Norveçli yazar Henrik İbsen 1882 yılında yazdığı “Bir Halk Düşmanı” adlı oyunu ile sadece zengin tüccarların sahip olduğu fabrikaların atıklarıyla kirlenen bir kaplıca suyunu değil aynı zamanda kasabanın doktorunun ağzından, toplumsal yaşamın bir “yalan” temeli üzerine oturduğu için tümüyle Norveç toplumunun da zehirlendiğini iddia etmektedir. Oyun Norveç’in güney kıyısındaki küçük bir kasabada geçmektedir. Kasabanın doktoru Tomas Stockmann kasabanın önemli bir gelir kaynağı olan kaplıca suyunda bol miktarda koli basili olduğunu saptar. Kaynağını aradığında ise bunun kaplıca suyunun geldiği yerdeki deri fabrikalarının atıklarından bulaştığını saptar. Bunun üzerine bu durumu halka açıklayan ve çözüm olarak da fabrikaların ve kaplıcanın kapatılması ve havuzların, ve tüm boruların değiştirilmesi üzerine bir yazı yazarak yayınlanması için kasabasının gazetesi olan “Halkın Postası”na verir. Kaplıcanın kapatılması, yeni tesisler yapılması hem maddi açıdan hem de kasabaya gelen turistler açısından oldukça maliyetli ve büyük bir gürültü çıkartacak bir yazıdır. Önce gazetenin yazı işleri müdürü ve

Abstract

Norwegian writer Henrik Ibsen, in his book "An Enemy of the People" written in 1882, claims not only that the water of a spa is polluted with the waste of factories owned by rich merchants, but also that the entire Norwegian community is poisoned, from the mouth of the town doctor, because social life is based on a "lie" ground. The story takes place in a small town on the southern coast of Norway. The town's doctor, Tomas Stockmann, finds that there are plenty of E. coli in the spa water, which is an important source of income for the town. When he searches for its source, he finds that it is contaminated with the waste of the leather factories where the hot spring water comes from. Thereupon, he explained this situation to the public and wrote an article on closing the factories and the spa and replacing the pools and all pipes as a solution, and gave it to his town's newspaper, "People's Post", for publication. Closing the spa and building new facilities will be very costly and create a lot of noise, both financially and for tourists coming to the town. First, the editor of the newspaper and then his brother, Mayor of the Municipality and

Geliş Tarihi / Received: 09.02.2025 **Kabul Tarihi / Accepted:** 15.02.2025 **Yayın Tarihi / Published:** 24.02.2025**Sorumlu Yazar / Correspondence:** Bülent Kılıç, Eposta: bulent.kilic@deu.edu.tr**Sorumlu Editör / Handling Editor:** Nuray Özgülnar**Atıf için / Suggested Citation:** Kılıç, B. (2025). Hem Kitap Hem Film: “Bir Halk Düşmanı”. Sosyal Bilimler ve Sağlık Bülteni (SoSa), KİŞ (13), 112-121

matbaa sahibi daha sonra da yazıdan haberdar olan abisi Belediye ve Kaplıca Yönetim Kurulu Başkanı Peter Stockmann doktoru yazıyı yayınlamaktan vaz geçirmeye çalışırlar. Tüm bu olanlardan sonra Doktor karısının ve çocuklarının da desteğini alarak mücadeleye devam etme kararı alır. Ancak yazısı gazete tarafından basılmaz. Broşür bastırıp dağıtmak ister, hiç bir matbaa bunu kabul etmez. Halka açık toplantı düzenlemek ister, hiç bir salon sahibi buna izin vermez. Sonunda yakın bir dostu olan Kaptan Horster ona geniş bir salonu olan evinin salonunu toplantı yapması için açar. Bu toplantı sonunda bir oylama yapılır ve doktor kasaba tarafından "bir halk düşmanı" olarak ilan edilir. Ertesi gün kaplıca yönetimi doktoru tazminatsız olarak işten çıkartır, doktorun evi halk tarafından taşlanır ve camları kırılır. Belediye Başkanı, doktordan kasabadan altı ay uzaklaşmasını ve sonrasında kaplıcanın temiz olduğuna dair bir yazı yazması koşuluyla dönebileceğini söyler. Doktor bu öneriyi sert bir şekilde reddeder ve tek başına da olsa mücadeleye devam edeceğini belirtir. 1980'li yıllarda AST'da Rutkay Aziz ve arkadaşları tarafından sahneye konan ve benim de izleme şansı bulduğum oyun, Devlet Tiyatroları da dahil çok sayıda tiyatro tarafından sahnelendi ve en son 2024 yılı Kasım ayından itibaren gene Rutkay Aziz tarafından bu sefer İstanbul'da sahnelenmeye başlamıştır. Eser 1978 yılında Arhur Miller'in 1950 yılındaki senaryo uyarlamasına dayanılarak 2.5 milyon dolarlık bir bütçeyle sinema filmine dönüşmüştür. Yönetmenliğini George Schaefer'in yaptığı 103 dakikalık filmde kasaba doktorunu Steve Mc Queen, belediye başkanını ise Charles Durning canlandırmaktadır.

Anahtar Kelimeler: çevre kirliliği, halk sağlığı krizi, sosyal ikiyüzlülük, endüstriyel atıklar, toplumsal çatışma

Spa Board of Directors, Peter Stockmann, who are aware of the article, try to dissuade the doctor from publishing the article. After all this, the Doctor decides to continue the fight with the support of his wife and children. However, his article is not published by the newspaper. He wants to print and distribute a brochure, but no printing house will accept it. He wants to organize a public meeting, but no hall owner will allow it. Finally, Captain Horster, a close friend of his, opened the living room of his house, which has a large hall, for him to hold a meeting. At the end of this meeting, a vote is held and the doctor is declared "an enemy of the people" by the town. The next day, the spa management dismisses the doctor without compensation, and the doctor's house is stoned by the public and its windows are broken. The Mayor tells the doctor to leave the town for six months and then return, provided that he writes a letter stating that the spa is clean. The doctor harshly rejects this suggestion and states that he will continue the fight even if alone. The play, which was staged by Rutkay Aziz and his friends at the AST in the 1980s and which I had the chance to watch, was staged by many theaters, including the State Theaters, and most recently, as of November 2024, it has been staged again by Rutkay Aziz, this time in Istanbul. The book was turned into a movie in 1978, with a budget of 2.5 million dollars, based on Arhur Miller's 1950 screenplay adaptation. In the 103-minute film directed by George Schaefer, the town doctor is played by Steve Mc Queen and the mayor is played by Charles Durning

Keywords: environmental pollution, public health crisis, social hypocrisy, industrial waste, societal conflict

"...Bütün bu kaplıca tesisleri, üstüne cila çekilip parlatılmış zehirli bir mezar, diyorum size, sağlığa karşı en büyük bir tehlike! Yukarıda Değirmenlikteki bütün pislik, -hani ortalıkta kokusu duyulan pislik var ya, işte o-, olduğu gibi kaynak havuzunu besleyen borulara sızıyor ve aynı rezil zehirli kirin tortusu da aşağıdaki kumsala çöküyor..."

Dr. Tomas Stockmann

1828 doğumlu Norveçli yazar ve şair Henrik İbsen yoksul bir çocukluk geçirdi. 15 yaşındayken okulu bırakıp çalışmaya başladı ve bir eczanede çıraklık yaptı. Daha sonra tıp okumak hayaliyle gittiği Oslo’da üniversite sınavlarına hazırlanırken 1848 yılında yazdığı ilk tiyatro oyunu Catilina ile (Roma İmparatorluğu döneminde devrimi savunan Romalı bir asilin trajik öyküsü) üniversite öğrencileri arasında sevilen ve tutulan bir yazar oldu. Oyunun tiyatrodaki sahnelenmesi ve başarısı üzerine tiyatrodaki sanat yönetmenliği ile başlayan tiyatro çalışmaları Oslo Tiyatrosunun direktörlüğü ile devam etti. Ancak keskin ve eleştirel dili ile çok sayıda eleştiri de almaya başladı ve 1862 yılında tiyatrosunun iflas etmesiyle büyük bir hayal kırıklığına uğradı. Yazar bu hayal kırıklığını şöyle ifade ediyor:

“... ben esasında dostluklarına değer verdiğim ve benden daha iyi şeyler beklemeyi hak etmiş bir çok kişiyi de taşlamalarım ve karikatürize etmelerim yüzünden gücendiriyordum da böylece dışarda büyük bir çağ akıp giderken ben yaşam koşullarının ve zorlukların beni hapsedtiği küçük bir toplumla savaş halinde bulunuyordum.”

Henrik İbsen

Bundan 30 yıl sonra 1882 yılında yazdığı “Bir Halk Düşmanı” adlı oyunu ile aslında kendi ifadesiyle Norveç toplumuyla da bir hesaplaşma yapmış oldu. Bu eserinde İbsen, sadece zengin tüccarların sahip olduğu fabrikaların atıklarıyla kirlenen bir kaplıca suyunu değil aynı zamanda kasabanın doktorunun ağzından, toplumsal yaşamın bir “yalan” temeli üzerine oturduğu için tümüyle Norveç toplumunun da zehirlendiğini iddia etti. Ayrıca “başat çoğunluk” deyişiyle özünde seçime dayalı demokrasi kavramını ve liberal demokrasileri de ciddi bir şekilde eleştirmiş oldu. Aslında göstermelik liberal demokrasilerin ve seçimlerin gerçekler ve özgür irade karşısındaki en büyük engel olduğunu ortaya koydu. Sonraki dönemlerde Bertolt Brecht ve Walter Baumgartner, İbsen’i, Bir Halk Düşmanı adlı eseriyle tiyatrodaki ve edebiyatta “eleştirel gerçekçilik” akımını başlatan bir öncü olarak nitelendirdiler.

Oyun Norveç’in güney kıyısındaki küçük bir kasabada geçmektedir. Kasabanın doktoru Tomas Stockmann, Norveç’in kuzey kırsalında bir köyde geçen zor ve yoksul çalışma yıllarından sonra abisi Peter Stockmann’ın belediye başkanı olduğu kasabaya karısı ve üç çocuğuyla taşınır. Doktorun abisi ve iktidar gücünü temsil eden Peter Stockmann oyunda

sadece Belediye Başkanı değil aynı zamanda Emniyet Müdürü, Kaplıca Yönetim Kurulu Başkanı ve vs vs denerek İbsen tarafından karikatürize edilmektedir.

Dr. Stockmann'ın önerisiyle, kasabada bir kaplıca tesisi kurulur. Yer altından çıkan termal su borularla kasabaya getirilir ve havuzlar yapılır. Tesisler tüm kasabanın turistik açıdan meşhur olmasını sağlar ve gerek sermayedarlar gerek küçük burjuva ve gerekse halk bu durumdan çok memnundur. Her ne kadar doktorun önerisini sahiplenen abisi ve Kaplıca Yönetim Kurulu Başkanı da olan Peter Stockmann kardeşinin şöhretinden memnun değilse de kasaba halkı Dr Stockmann'ı çok sevmektedir. Doktor da ara sıra kasabanın gazetesi "Halkın Postası"nda halkı bilgilendirici yazılar yazmakta ve gazete yönetimi tarafından desteklemektedir.

Ancak zamanla doktorun bu şifalı sular üzerine bir dizi şüphesi oluşur. Çünkü suya giren bazı kişilerde dikkat çekici bulaşıcı hastalıklar saptamıştır. Önce bunun kaplıcaya gelenler aracılığıyla olduğunu düşünür ancak daha sonra kaplıcadan su örnekleri almaya karar verir ve sonuçta kaplıca suyunda bol miktarda koli basili olduğunu saptar. Kaynağını aradığında ise bunun kaplıca suyunun geldiği yerdeki deri fabrikalarının atıklarından bulaştığını saptar. Bunun üzerine bu durumu halka açıklayan ve çözüm olarak da fabrikaların ve kaplıcanın kapatılması ve havuzların, ve tüm boruların değiştirilmesi üzerine bir yazı yazarak yayınlanması için "Halkın Postası"na verir. Doktor, bu yazı yayınlandığı zaman bütün kasaba halkının kendisinin yanında olacağından ve böyle büyük bir sağlık tehdidini önlediği için kendisine teşekkür edeceklerinden öylesine emindir ki gazetenin sorumlu yazı işleri müdürüne yazıyı verirken şöyle der:

"Aman canım, alt tarafı ben görevimi yapmış oluyorum. ... Sakın benim için fener alayı düzenlenmesi vb şeyler yapmayın. Aman, sakın arkadaşlar, tantananın ne gereği var? Bu türden girişimlerin sözünü bile duymak istemiyorum. Hatta kaplıca yönetimi bu nedenle aylığı artırmayı düşünecek olsa, onu bile reddederim. Ah, insanın, öz vatani için, yurttaşları için bir şeyler yaptığını bilmesi ne güzel bir duygu değil mi?"

Ancak doğal olarak kaplıcanın bir süreliğine kapatılması, yeni tesisler yapılması hem maddi açıdan hem de kasabaya gelen turistler açısından oldukça maliyetli ve büyük bir gürültü çıkartacak bir yazıdır. Önce gazetenin yazı işleri müdürü ve matbaa sahibi daha sonra da yazıdan haberdar olan abisi Peter Stockmann doktoru yazıyı yayınlamaktan vaz geçirmeye çalışırlar.

Karısının babası ve kayınpederi olan Morten Kiil de kaplıca hisselerinde payı olan zengin sermayedarlardan birisidir ancak daha sonra türlü ayak oyunları ile kaplıca yönetiminden atılmıştır ve hissesi kalmamıştır. Kayınpederi bu olayı duyunca aslında sevmediği ve arası bozuk olan damadını yani doktoru görmeye gelir:

"... ama doğrusu öz be öz kardeşinize böyle bir oyun yapabileceğiniz, kırk yıl düşünsem aklıma gelmezdi. ... demek su şebekesine gözle görülmeyen bir sürü hayvan girmiş ha? İşte bu sizin ağzınızdan duyduğum en harika şey. Başkan efendiye böyle bir şeyi asla ve kat'a anlatamazsınız. Siz onu deli mi sanıyorsunuz?"
 "Eğer bu delilikse, kentin tümü de mi deli?"
 "Bütün kent ha? Eh bu da olabilir, bak ettiler ama beter olsunlar. Harika bir oyun etmişsiniz. Onları burunlarından tutup bir güzel oynatın..."

Kayınpederinin bu garip tavrına pek anlam veremeyen doktor gerçek durumu oyunun sonunda anlayacaktır.

Halkın Postası gazetesinin sahibi Aslaksen aynı zamanda "Mülk Sahipleri Derneği" ve "Temkinliliğin Dostları Derneği"nin de başkanıdır (İbsen burada Belediye Başkanında olduğu gibi gazete sahibiyle de dalga geçiyor).

"Doktor, ben her zaman temkinli olmaktan yanayım. Neden dersiniz, ölçüyü kaçırmamak her vatandaşın birinci görevidir. Bu su sistemine gelince, biz küçük burjuvalar için bunun önemi çok büyüktür. Kaplıca, kentimiz için küçük bir altın yatağı olacak görünüyor. Bu kaplıca tesislerinden hepimiz birlikte yararlanmak istiyoruz. Sayın doktor üst makamları hiçbir şekilde kötülemek olmaz, katiyen. Böyle doğrudan doğruya bağımlı olduğumuz kimselere muhalefet edilmez."

Hemen ardından doktorun evine gelen abisi de kardeşini suçlamaya başlar:

Belediye Başkanı Peter Stockmann:

"Her zamanki gibi yazdığın yazıda da çok keskin deyimler kullanmışsın Tomas. Örneğin kaplıcaya gelenlere sürekli bir zehir sunduğumuzu söylüyorsun ve incelemenden vardığın sonuca göre, değirmenlikten gelen pisliği -ki bu da gene senin iddian- evet onu defetmek için bir sızıntı çukuru yapmamız şartmış, su şebekesinin de yeniden ve başka türlü döşenmesi gerekiyormuş. ... Önerdiğin değişikliklerin kaçta patlayacağını da şöyle bir düşünmek zahmetine katlandın mı hiç? Benim edindiğim bilgiye göre yüzbinleri buluyor. Hem de daha kötüsü bu değişiklikler en az iki yılda yapılabilir. Bu iki yılda kaplıcayı ne yapacağız peki? Kapısına kilit mi vuracağız? Başka çare kalmıyor. Suyun sağlığa zararlı olduğu dedikosu yayıldıktan sonra, bir tek kişi oraya ayak basar mı sanıyorsun? Üstüne üstlük bunlar tam kaplıcamızın ün kazandığı sırada oluyor. Komşu kasabaların da kaplıca olarak tanınma niyetleri var. Şimdi onların bütün müşteriye, bütün yabancı turistleri kendilerine kaydırmak için hemen kolları sıwayacaklarını hiç düşünmüyor musun? O zaman biteriz işte. Bu kadar pahalıya mal olmuş kaplıca tesislerimizi kapatmak zorunda kalırız ve sen kendi öz memleketini batırmış olursun."

Dr. Stockmann:

"Ben, batırmak ha? ... Benim anlattığım durumun gerçekliği ve doğruluğu, elle tutulacak, gözle görülecek kadar açık, hiç kuşku yok. Sen de bunu en açık durumda anlamış durumdasın Peter ama kabul etmek istemiyorsun. Çünkü ana yapıyla, suyun akış düzeniyle, kaplıcanın bugünkü gibi kurulması benim tüm aksi önerilerime karşın senin yönetiminde oldu. İşte bu rezil yanlışı kabul etmek

istemiyorsun.... Ab Peter'ciğim, yazık ki bunu önlemen artık olanaksız. Özgürlükçü ve bağımsız basın size sorumluluğunuzu hatırlatmak için gerekeni yapacaktır."

Belediye Başkanı Peter Stockmann:

"Kaplıca tesislerinin memuru ve resmi bir görevli olarak senin özel görüş beyan etmeye hakkın yok. Resmi görevli olarak diyorum, dikkat et. Kaplıca tesislerinin memuru olarak üstlerinin görüşüne aykırı herhangi bir görüş belirtmene izin yoktur. Eğer yaparsan senin işten atılmana engel olamam."

Tüm bu olanlardan sonra Doktor karısının ve çocuklarının da desteğini alarak mücadeleye devam etme kararı alır. Ancak yazısı gazete tarafından basılmaz. Broşür bastırıp dağıtmak ister, hiç bir matbaa bunu kabul etmez. Halka açık toplantı düzenlemek ister, hiç bir salon sahibi buna izin vermez. Sonunda yakın bir dostu olan Kaptan Horster ona geniş bir salonu olan evinin salonunu toplantı yapması için açar. Her tabakadan insanın geldiği bu toplantıda belediye başkanı, Halkın Postası muhabiri, matbaa sahibi, kent soylular, işçiler, öğretmenler, esnaf, burjuva vb tüm toplum temsilcileri vardır. Bu sahne (ya da perde) anlaşılmaktadır ki Henrik İbsen tarafından özellikle tasarlanmıştır. Çünkü bu toplantıda halkın temsilcileri vardır ve verecekleri oylarla kasaba doktorunu bir halk düşmanı olarak suçlayacaklardır. Toplantı başlayacakken doktorun konuşmasına başlaması önlenir ve Belediye Başkanı öncelikle toplantıyı yönetecek bir başkan seçilmesini önerir. Doktorun, toplantıyı kendisinin bir açıklama yapmak amacıyla organize ettiğini ve toplantıyı yönetecek bir başkana gerek olmadığını söylemesine rağmen Belediye Başkanının önerisi ve çoğunluğun oyuyla Halkın Postası gazetesinin sahibi Aslaksen toplantı başkanı olarak seçilir. Daha sonra Belediye Başkanı söz alarak doktorun bir açıklama yapmasına izin verilmemesini, eğer kaplıca tesisleriyle ilgili gerçeğe aykırı bu açıklama yapılırsa kasabanın ve tesislerin bundan zarar göreceği kaygısı taşıdığını söyler. Çoğunluğun bu konuda görüş bildirmesi üzerine doktor söz alır ve kaplıca konusunda konuşmaktan vaz geçtiğini ve başka bir konuda konuşacağını söyler. Bunun üzerine toplantı başkanı Aslaksen kaplıcadan bahsetmemek koşuluyla doktora söz verir:

"Sizlere su şebekesinin zehirlenmiş olması veya kaplıca havuzunun kokuşmuş bir zemin üzerinde bulunması belalarından çok daha başka bir boyutta açığa çıkardığım gerçeklerden bahsedeceğim. (Bağrışmalar: kaplıcayı kes, içirmek istemiyoruz, ondan söz etme). Sizlere bugünlerde yaptığım büyük bir buluştan söz edeceğim. Tümüyle düşünsel ve manevi hayatımızın kaynaklarıdır zehirlenmiş olan ve tümüyle burjuva toplumumuz, yalanın kokuşmuş zeminine dayanmaktadır."

-Başkan: Sayın konuşmacıdan ölçüyü kaçırmamasını rica edeceğim-

"Gerçeğin ve özgürlüğün en büyük düşmanı, şu "başat çoğunluk" denen nesnedir. Evet, Allahın belası, sıkı, başat, liberal çoğunluktur bu. Bilmiş olun.... Benim özgürlüğümü gasp eden ve gerçeği açıklamamı önleyen, işte bu başat çoğunluktur."

-Başkan: Hak, her zaman çoğunluktur.

"Hak, hiç de çoğunlukta değildir. ... Herhangi bir ülkede nüfusun çoğunluğunu kimler teşkil eder, akıllılar mı, aptallar mı? Bütün dünyada aptallığın korkunç bir çoğunluk meydana getirdiği konusunda anlaştığımızı sanıyorum. Oysa, aptalların akıllılar üzerinde egemenlik kurması hiç bir zaman baklılık olamaz, değil mi?"

Gürültü ve bağırışmalar

-Başkan: Sayın konuşmacı konudan çok uzaklaştı kanaatindeyim.

"Memleketim olan kent benim için öylesine önemlidir ki, bir yalan üstünde gelişip büyümesine seyirci kalmaktansa yıkmayı tercih ederdim! Yalan içinde yaşayanların tümünün kökü kazınmalıdır."

-Kalabalık, bağırışmalar: Halk düşmanı bu! Ülkesinden nefret ediyor! Tüm halktan nefret ediyor!

-Başkan: Toplantımız, kaplıca doktoru Tomas Stockmann'ı bir halk düşmanı olarak gördüğünü açıklar! Şimdi bu konuyu oylarınıza sunuyorum."

Daha sonra bir oylama yapılır ve bir oy hariç tüm topluluk doktoru "bir halk düşmanı" olarak ilan eder. Ertesi gün kaplıca yönetimi doktoru tazminatsız olarak işten çıkartır, doktorun evi halk tarafından taşlanır ve camları kırılır. Hiç bir camcı evin camlarını takmaya gelmez. Bir gün sonra toplantıda evini doktora açan Kaptan Horster işten atılır. Doktorun öğretmenlik yapan kızı çalıştığı okulda işten çıkartılır. Okula gitmekte olan iki oğlu ise okulda kavgaya ettikleri gerekçesiyle okuldan uzaklaştırılır. Tüm halktan imza toplanarak doktorun doktorluğuna baş vurulmaması istenir. Belediye Başkanı, doktordan kasabadan altı ay uzaklaşmasını ve sonrasında kaplıcanın temiz olduğuna dair bir yazı yazması koşuluyla dönebileceğini söyler. Doktor bu öneriyi sert bir şekilde reddeder ve kabul etmez ancak abisi son aşamada ağzındaki baklayı çıkarır:

"Kayın pederin deri imalatçısı Morten Kiil'in vasiyetinden haberim olmadığını mı sanıyorsun? Varlığının büyük bir bölümünü kızına ve torunlarına yani senin karına ve çocuklarına bırakacakmış, tabi bu paranın faiziyle sen de rahat rahat geçinirsin."

"Emin misin? Kayınpeder çok cimridir ve bunu yapacağını sanmam"

"Çok güvenilir bir kaynaktan edindim bu bilgiyi"

"E öyleyse Katrin ve çocuklar güvendeler, ah bu harika bir şey"

"Tabi, kaplıca hisseleri tüm bu senin iftiralarımınla değer kaybedince kayınpederin hisselerin çoğunu ucuzca satın almış, bundan da mı haberin yok? Demek ki tüm bu yaptıkların hesaplı bir manevraydı ha? Bu sözüm ona gerçek adına bize yönelttiğin pervasızca saldırıların hepsi bu nedenlemiş."

"(Neredeyse dili tutulmuşcasına) Peter, sen var ya sen, hayatım boyunca karşılaştığım rezillerin en alçağısın, anladın mı? Defol buradan!"

Başkan kızgınlıkla evden ayrılır ve hemen peşinden doktorun kayınpederi gelip doktordan şikayetini ve yazısını geri çekmesini ister, eğer yazısını çekmezse aldığı kaplıca hisse senetleri daha da değer kaybedeceği için, doktorun karısına ve çocuklarına da beş kuruş kalmayacağını söyler. Doktor kayınpederini de kovar. Hemen peşinden Halkın Postası gazetesinin sahibi ve muhabiri gelir ve "... sayın Doktor duyduklarımız doğruysa artık kaplıcanın sahibi sizmişsiniz, biz de tabiki sizin emrinizdeyiz" der. Doktor daha da sinirlenir ve gazetecileri kovar ancak gazeteciler çıkmak istemeyince dayanamayıp gazetecileri evin penceresinden aşağı atar.

Artık son sahnede karısı ve çocuklarıyla bir arada olan doktoru ailesi teselli etmektedir. Doktor mücadeleden vaz geçmeyeceğini ve kasabadan da ayrılmayacağını söyler. Çocuklarına da okula gitmeyeceksiniz sizi evde ben eğiteceğim der. Son olarak hepsini çevresine toplar ve kısık bir sesle şunları söyler:

"Bakın mesele şu: Bu dünyada en kuvvetli insan, tam anlamıyla tek başına olan insandır."

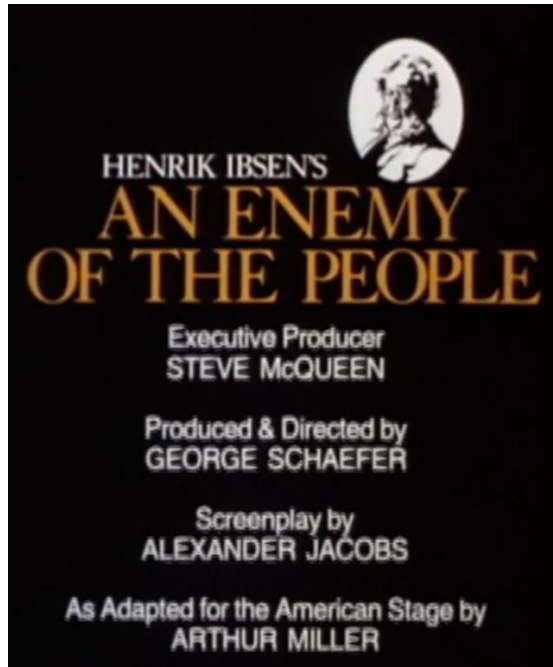
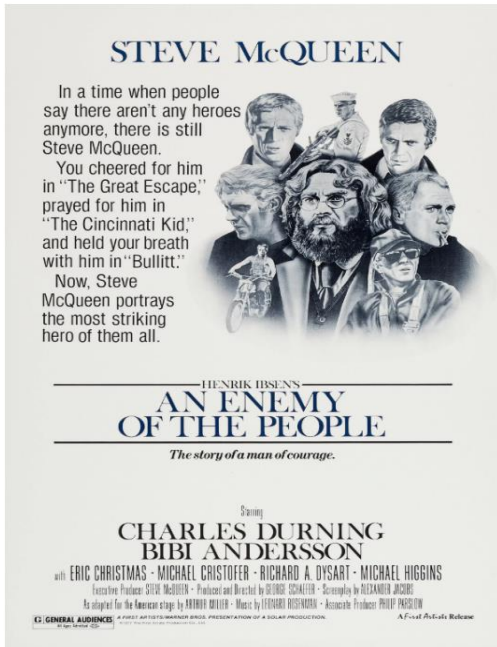
Henrik İbsen böylece bu sözlerle kendisinin de tek başına kaldığını ima etmekte ve hem tiyatrosunun batması nedeniyle kızdığı Norveç halkından hem de liberal demokratlardan ve burjuva sınıfından bunun hesabını sormuş olmaktadır.

1980'li yıllarda Ankara Sanat Tiyatrosunda Rutkay Aziz ve arkadaşları tarafından sahneye konan ve benim de izleme şansı bulduğum oyun, Devlet Tiyatroları da dahil çok sayıda tiyatro tarafından sahnelendi ve en son 2024 yılı Kasım ayından itibaren gene Rutkay Aziz tarafından bu sefer İstanbul'da sahnelenmeye başlamıştır.

Eser 1978 yılında Arhur Miller'in 1950 yılındaki senaryo uyarlamasına dayanılarak 2.5 milyon dolarlık bir bütçeyle sinema filmine dönüştü. Yönetmenliğini George Schaefer'in yaptığı 103 dakikalık filmde kasaba doktorunu Steve Mc Queen, belediye başkanını ise Charles Durning canlandırmaktadır.

Steve Mc Queen'in hem yapımcı hem oyuncu olarak katkıda bulunduğu filmde başrolün hakkını verdiğini rahatlıkla söyleyebiliriz. Ayrıca filmin kasvetli havasının tüm sahnelerdeki koyu ve karanlık renklerle desteklenmesi filmi daha da etkili hale getirmektedir.

Son olarak Mitos Boyut yayınlarında basılan eserin çevirmeni Yılmaz Onay'ın hem başarılı çevirisi hem de kitap içinde yaptığı tüm yorumlar ve koyduğu dip notlarla çevirinin de hakkının verdiğini ifade etmeliyim. Halk sağlığı ile ilgilenen herkesin bu eseri okumasını ve halen sahnelenmekte olan tiyatroyu da mutlaka izlemelerini öneriyorum.

Kaynaklar

İbsen H "Bir Halk Düşmanı" Türkçesi: Yılmaz Onay, Mitos Boyut Yayınları, Tiyatro/Oyun Dizisi, 1. Basım, 2011, İstanbul,